

BOTANISKE VERDIER PÅ LYNGENHALVØYA

Av I. amanuensis/museumslektor Torbjørn Alm

Botanisk avdeling, Tromsø museum, Universitetet i Tromsø

NATURGRUNNLAG

Lyngsalpan danner en nesten 80 km lang fjellkjede på den smale halvøya mellom Ullsfjorden og Sørfjorden i vest og Lyngen og Storfjorden i øst. Halvøya er aldri mer enn 15 km bred, men har nesten 50 topper på over 1300 m.o.h., med Jiehkkevárri på 1833 m.o.h. som den høyeste. En lang rekke botner, breer og snøfonner bidrar til å gi området et sterkt alpint preg. Halvøya er imidlertid også skåret opp av dype daler, og i tillegg nesten delt i to ved Lyngseidet, hvor fjordarmen Kjosens skjærer seg dypt inn i halvøya fra vest.



Reindalen (Støvelfjellet ses til venstre)

De mektige fjellene skyldes delvis at berggrunnen er hard og motstandsdyktig mot forvitring. En betydelig del av fjellmassivene består av omdannet gabbro. Jordsmonnet er jevnt over magert, eller mangler helt. På begge sider av halvøya finnes det imidlertid områder med sedimentære bergarter, som jevnt over er mer gunstige med hensyn til jordsmonn og plantevekst.

De mektige fjellene gjør at klimaforholdene veksler sterkt innen området. Lavlandet kan regnes som suboseanisk*, med en midlere årsnedbør på rundt 600 mm på Lyngseidet, og 850 mm i Ullsfjord (Alm & Sortland 1990).

Fjellene mottar sikkert langt større nedbørsmengder. Det er ingen målestasjon for temperatur på selve halvøya, men middeltemperaturen for juli i Skibotn, øst for Lyngen, er 14 °C.

GENERELT OM FLORA OG VEGETASJON

Fjellområdene

Sammenlignet med de rike plantefjellene øst for Lyngen (se Engelskjøn & Skifte 1995), er Lyngsalpan jevnt over fattige plantefjell. Mens fjellene f.eks. sør for Skibotndalen er rike på sjeldne og kravfulle fjellplanter (Arnesen & Engelskjøn 1996, Engelskjøn m.fl. 1996), tynner forekomstene for mange av de mer eksklusive artene raskt ut når vi beveger oss mot ytterkysten.

Ikke så rent få av de kravfulle artene “hopper over” Lyngsalpan, men opptrer på ny i fjellene vest for Ullsfjorden. Fjellområdet på den store halvøya nord for Breivikeidet har delvis en langt rikere fjellflora enn Lyngsalpan (se f.eks. Nordal m.fl. 1994 og Alm & Gamst 1996), med en påfallende rik utpost helt vest på Fløyfjellet ved Tromsø (Engelskjøn & Granmo 1994). Fjellene lengre sør, mellom Sørfjorden/indre Ullsfjorden og Lavangsdalen, har større likhet med Lyngsalpan. Også her er rikere partier for en stor del knyttet til små, lokale blotninger av kalkrike bergarter (sml. Alm 1991),

De store gabbromassivene i Lyngsalpan har trolig i all hovedsak en fattig flora, selv om undersøkelsene foreløpig er svært mangelfulle. Floraen er dominert av et fåtall vanlige og vidt utbredte arter.



Generelt er fjellvegetasjonen bedre utviklet på den sørlige delen av halvøya (sør for Kjosen) enn på den nordlige. Nord for Kjosen er det store partier selv på forholdsvis lave nivåer (blant i mange av dalførene) som er nesten helt uten karplanter. Noen mindre partier i Lyngsalpan peker seg ut ved å ha en etter måten rik fjellflora. Storparten er knyttet til de sedimentære* bergartene langs østsiden av halvøya. Alm&Sortland (1990) beskriver rikere partier på følgende steder: et lite kalkfelt på Cáhca ved Kjeledalen i sørøst, Riidavárri ved Elvevollaldalen,

med blant annet blindurt (*Silene uralensis* ssp. *apetala*), og Fastdalstind nord for Lyngseidet.

Ut fra herbarie*belegg og andre kartfestede opplysninger (se Benum 1958 og Engelskjøn & Skifte 1995), er det rikere fjellpartier også på Stállborri, Kvalvikfjellet og Råttenvikfjellet.

Lavlandet

Det er knapt mulig å gi noen generell karakteristikk av lavlandet og liene som omgir Lyngsalpan. Berggrunn, beliggenhet, topografi m.v. gir opphav til stor lokal variasjon i utformingen av flora og vegetasjon.



Rødbergdalen og Rørnesfjellene fra Tyttebærvika: Foto: Svein Samuelsen

Skogen er i all hovedsak dominert av bjørk (*Betula pubescens*). Den er oftest utformet som nokså fattig heibjørkeskog eller dominert av småbregner. Østsiden av Jægervatnet har frodigere bjørkeskog med høgstauder og store bregner. Gråorskog er vanlig som belter langs de større elvene.

Området nord for Kjosen har forholdsvis store myrrealer, særlig i dalførene. Det aller meste er jordvannsmyrer, oftest utformet som bakkemyrer. I nordvest er det også en del rikmyr. Sør for Kjosen har Lyngsalpan bare ett større myrparti; Langemyra i Langdalen.

Lavlandet rundt Lyngsalpan er nesten overalt påvirket av beite, i eldre tid også av slått. Det går fortsatt en god del rein og sau på beite her. Innover i fjellene avtar graden av kulturpåvirkning. Det er ikke gjennomført noen selvstendig registrering av planteliv knyttet til gamle seterplasser, melkeflekker for rein, utslåtter og andre kulturlandskap. Alm & Sortland (1990, s. 14-17) beskriver en antatt seterplass øverst i Kjeledalen, sørøst på halvøya.

Innsjøene i Lyngsalpan er for en stor del kalde, dype og næringsfattige. Ferskvannsvegetasjon med nevneverdig innslag av karplanter forekommer bare unntaksvis, mest i stilleflytende elver.

På grunn av de bratte kystene, er det bare små arealer med godt utviklet strandvegetasjon rundt Lyngsalpan. Sør-Lenangen danner et viktig unntak, med vidstrakte og varierte strandenger. Dette området er allerede vernet som naturreservat.

SÆRTREKK VED LYNGSALPAN

Fra et botanisk synspunkt er det særlig to lokalitetstyper som kan betegnes som særtrekk ved området, ved at Lyngsalpan har særlig pene og verdifulle eksempler. Det gjelder områder med ultrabasisisk* berggrunn/serpentin, og områder foran breene som er blottlagt i forholdsvis ny tid, og dermed viser plantenes erobring av "nytt land".

Forekomster av ultrabasisisk berggrunn med særpreget planteliv.

Lyngsalpan har en rekke områder med serpentinisert* gabbro, ofte synlig på langt hold på grunn av sin rødlige farge. Rødberg på sørsiden av Kjosens er et typisk eksempel (se beskrivelse hos Alm & Sortland 1990). Serpentinaen danner ofte nakne, runde bergflater, hvor få planter klarer å overleve. Jordsmonnet er gjennomgående dårlig utviklet, og gir sterk tørkevirkning. I tillegg inneholder berggrunnen ofte så store mengder magnesium at det alene virker som gift for mange plantearter. Serpentinområdene får av den grunn en særpreget flora, ofte med mange nellik-arter. Et typisk innslag er også den lille bregnen grønnburkne (*Aspieniurn viride*).

De åpne områdene gir begrenset konkurranse, og dermed kan fjellplantene her finne livsgrunnlag på uvanlig lave høydenivåer - kantlyng (*Cassiope tetragona*) opptrer f.eks. helt ned til ca. 50 m.o.h. ved Rødberg.

Lyngsalpan har en rekke pene eksempler på slike serpentinfelter, særlig på den nordlige delen av halvøya. De finnes både i lavlandet og i fjellet. Områdene har klar botanisk verdi, bl.a. ved at det på serpentinfelt er dokumentert en klar utvikling i retning av egne serpentinraser og underarten av flere karplantearter.

Områder som er blottlagt av breene i forholdsvis ny tid.

Plantenes innvandring til områder hvor breene har trukket seg tilbake i nyere tid, kan studeres på en rekke lokaliteter i Lyngsalpan. Steindalen har i mange år vært brukt som ekskursjonslokalitet for Universitetet i Tromsø, og det finnes mye upublisert materiale herfra.

Lyngsdalen er kanskje like fullt den viktigste enkeltlokaliteten. Inne i dalen, i Dalbotn, finnes en mektig sandur-avsetning. Den består for en stor del av naken grus og stein, med et gjennomgående grissent plantedekke. Ulike moser dominerer, men her finnes også spredte individer av en lang rekke karplanter.